

8. АНАЛІТИКА

Марина Максимівна Новгородська,
аспірантка, наукова співробітниця
відділу діагностики обдарованості
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0003-3157-7155>

УДК 37.013

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-3\(86\)-117-123](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-3(86)-117-123)

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПІДХОДІВ ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТВОРЧО ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

Анотація.

У статті наведено дані світових досліджень щодо підходів до ідентифікації творчо обдарованих учнів. Представлені тести, що використовуються світовими дослідниками для діагностики творчої обдарованості серед учнівського загалу. Описано погляди, методи та підходи до оцінки творчої складової особистості. Докладно представлені види ідентифікації обдарованих учнів, які використовуються фахівцями у світовій практиці. Розглянуто характеристики особистості учня з творчим талантом. Детально описані найважливіші відмінності художньо обдарованого учня в порівнянні з середнім рівнем художнього розвитку.

Ключові слова: творча обдарованість; учні; ідентифікація обдарованості; художньо обдаровані учні.

Кожен творчо обдарований учень має певні здібності та навички вище середнього рівня, чим і виділяється з-поміж однолітків. Фахівці, які ідентифікують обдарованих, відповідальні за виявлення талантів і мають професійно та етично компетентними, а також вмотивованими спеціалістами, які націлені на постійний розвиток навичок, необхідних для їхньої роботи. Зазвичай учителі та батьки рано чи пізно розпізнають обдарованих дітей. Обдарованість як феномен часто зустрічається в науковій літературі, вчені наголошують, що надзвичайно важливим є раннє виявлення обдарованих учнів. Важливість цього ми вбачаємо у створенні спеціальних розвивальних умов для талановитих учнів, що передбачає складання індивідуальної навчальної програми, яка б всебічно допомагала розвинути повною мірою талант обдарованого учня.

Згідно з останніми дослідженнями означеної проблематики, дивергентне мислення у більшості випадків є домінуючим у процесі ідентифікації творчої обдарованості серед учнівського загалу. На думку західних дослідників [1], які виявляли й оцінювали творчу складову особистості як компонент обдарованості, оцінка креативності відіграє ключову роль в ідентифікації обдарованості. Теорії обдарованості також включають в себе творчість (креативність).

Так, «Диференційована модель обдарованості та таланту» (DMGT) [2] концептуалізує обдарованість як вроджену здібність (або здібності) принаймні в одній домінуючій сфері (інтелектуальній, творчій, соціально-афективній та сенсомоторній) і талант як демонстрацію володіння цією обдарованістю. Зокрема Дж. Рензулі [3] у своїй «Концепції трьох кілець» розглядає обдарованість як новоутворення в результаті взаємодії здібностей, творчості та відданості справі, що значно перевищують середній рівень, причому кожна характеристика відіграє вирішальну роль у розвитку обдарованої поведінки. У моделі Штернберга [4] обдарованість концептуалізується як синтез мудрості, інтелекту та творчості (WICS).

Метою нашої статті є аналітичний огляд підходів світових дослідників до ідентифікації творчо обдарованих учнів.

Системи ідентифікації обдарованих у США здійснюються шляхом оцінювання творчих здібностей [5; 6]. Цікавим, на нашу думку, є той факт, що більшість західних статей, присвячених творчості [7], не дають чіткого визначення поняттю «творчість».

Згідно з даними американських дослідників [8], на сьогодні дивергентне мислення досі є дуже поширеним методом оцінки творчих здібностей.

Тести творчого мислення П. Торренса [9] залишаються найбільш затребуваними і використовуються для оцінки творчої обдарованості [10]. Учений зосередився на дивергентному мисленні як на основі творчості та розробив тести, у яких особлива увага приділялася оцінці дивергентного мислення.

Тест Remote Associates Test (RAT), хоч і відрізняється від традиційних тестів на дивергентне мислення, але вважається, що він використовує навички саме дивергентного мислення. Він ґрунтується на асоціативній теорії, що «творче мислення полягає в утворенні нових комбінацій із взаємно далеких асоціативних елементів, що відповідають як заданим, так і непередбачуваним вимогам» [11, с. 213]. По суті, більш творчі люди схильні проводити змістовні та корисні асоціації між розрізненими концепціями та ідеями більшою мірою, ніж менш творчі люди. Цей тест часто використовується, тому що його досить легко проводити й оцінювати. Однак варто зауважити, що зазвичай він використовується як критерій креативності, на нього сильніше впливають інтелект і вербальні здібності, ніж на більшість інших показників.

Іншим прикладом ідентифікації творчої обдарованості є тест SAT. Він заснований на ідеї, що найкращим виявленням творчості у витворі мистецтва, теорії чи будь-якій іншій діяльності є об'єднана оцінка експертів у цій галузі для загальної оцінки творчих продуктів [12]. Респондентам пропонують створити певний продукт власної діяльності, після чого експерти незалежно оцінюють креативність цих продуктів. Вірші, колажі та оповідання часто оцінюються у дослідженнях SAT. Цей тест не має стандартизованих оцінок, адже передбачає лише порівняльну оцінку серед учасників. Зазначений метод широко використовується в дослідженнях креативності та значно рідше – під час практичної діяльності, наприклад, у школах. Однак креативність може сильно змінюватися залежно від сфери або навіть під час виконання завдань в одній і тій же сфері [13]. Таким чином, рейтинги SAT можуть бути не найкращим підходом для вимірювання креативності з точки зору загального предметного підходу. Рейтинги SAT можна використовувати в класах для оцінки творчих здібностей при вступі на спеціальні програми, коли ціллю є відбір осіб, які досягли певних успіхів у творчості (наприклад, у мистецтві).

Іншим видом ідентифікації обдарованих постає використання контрольних списків творчості або креативності. Існує безліч різних контрольних списків творчих здібностей, більшість з яких були розроблені для використання в школах. Багато контрольних списків таких творчих здібностей, як шкали оцінки обдарованих, продаються на комерційній основі та захищені авторським правом. Однією з доступних безкоштовних оцінок є «Контрольний список креативності» [14], що охоплює характеристики, які вказують на творчу особистість. Визначенню

підлягають як когнітивні, так і диспозиційні риси. «Контрольний список креативності» використовує дев'ять шкал: швидке мислення, гнучке мислення, оригінальне мислення, постійне мислення, внутрішню мотивацію учня, цікавість або занурення в тему, схильність до ризику, наявність багатой уяви, інтуїції, виконання складних завдань. «Контрольний список креативності» підходить лише для порівнянь в середині груп учнів, а також у ньому не було встановлено жодної пов'язаної з критеріями чи прогностичної валідності [14].

Шкалу оцінки обдарованих (GRS) було розроблено з метою зробити її зручним інструментом скринінгу. Вона потребує мінімального навчання для оцінки та інтерпретації, є психометрично надійною та достовірною, а також включає стандартизовану вибірку, що відображає поточні демографічні дані перепису населення США [15].

Шкали оцінки поведінкових характеристик відмінників (SRBCSS) широко застосовують під час відбору учнів для участі у програмах обдарованих і талановитих у класах з «К» до 12 [8; 16; 17]. У SRBCSS включено 14 шкал, які допомагають визначити здібності учнів: навчання, мотивація, творчість, лідерство, мистецтво, музика, драма, планування, спілкування (чіткість), спілкування (експресія), математика, читання, наука та технології.

Дослідники [1] наголошують, що під час використання контрольних списків творчих здібностей дуже важливо, щоб фахівці, які проводять тестування, були знайомі з учнями, творчі здібності яких оцінюються. Фахівці повинні мати можливість деякий час спостерігати та працювати з учнями в різних сферах. Достовірність контрольних списків креативності залежить від того, наскільки добре фахівці знають учнів, наскільки глибоко вони розуміють питання і теорію творчості, що становить її основу. Також додатково враховується об'єктивність фахівців з ідентифікації творчо обдарованих учнів.

На думку західних дослідників ідентифікації творчо обдарованих, нині не існує контрольного списку креативності, який мав би пов'язану з критеріями паралельну та прогностичну достовірність. Більш надійним є незалежне оцінювання учнів декількома особами. Хоча контрольні списки можуть бути не найнадійнішими з психометричної точки зору оцінками, вони мають більш вагоме значення для формування оцінки в поєднанні з іншими заходами, що допомагають створити більш повну картину творчих здібностей учнів.

У дослідженні Х. Ортіз та ін. [18; 19] автори, ґрунтуючись на теорії Чиксентміхайї, виявили дані, що свідчать про те, що складність є відмінністю творчих особистостей, навіть це може стосуватися демонстрації протилежних атрибутів в різні моменти їхнього життя. У цьому контексті емоційна нестабільність може бути виправдана як риса, що пов'язана з творчістю, проте необхідно враховувати, що одним із порушених аспектів є відкритість

і чутливість, які можуть призводити до страждань та болю, перешкоджаючи задоволенню від самого процесу творчості.

Дослідники виявили те, якою може бути особистість учня з творчим талантом, після чого дійшли висновку, що сумлінні діти вирізняються серед інших працьовитістю, зацікавленістю та наполегливістю. Ці особистісні риси тісно пов'язані з характеристиками, які Штернберг і Любарт [20], а також Лопес Мартінес, і Наварро [21] пропонують для визначення творчих особистостей: вони мають бути наполегливими, заповзятливими, захопленими людьми, яким подобається вчитися.

Дослідники виявили, що відкритість як ще одна риса особистості корелює з креативністю у вибірці. Так само встановлено, що відкритість постає статистично значущим предиктором здатності до навчання в період становлення особистості. Тобто особистості, які більш відкриті досвіду, є більш допитливими та виявляють культурні інтереси, демонструють більш позитивне ставлення до навчання і виявляють більшу здатність та мотивацію до навчання, що пояснює їх досягнення у роки навчання, а отже, більш творчий підхід [18].

Згідно з даними досліджень турецьких учених [22], суттєвими характеристиками обдарованих особистостей є лідерство, мудрість, гумор, здатність розв'язувати проблеми та креативність. Турецькі дослідники дуже часто використовують такі метафори, як «золота жила» та «алмаз» для визначення обдарованої особистості. Зазначимо, що в Туреччині існують різні варіанти програм для задоволення освітніх потреб обдарованих учнів, наприклад, спеціальні школи, позашкільні програми, ресурсні кімнати та дитячі університети. Останнім часом було розроблено безліч оригінальних інструментів для виявлення талановитих учнів. Важливо, що розроблені турецькими вченими диференційовані навчальні програми для обдарованих учнів довели свою ефективність в цій країні.

Серед турецьких досліджень обдарованості є такі, у яких вивчається ставлення вчителів і кандидатів у вчителі до обдарованих учнів. Так, Акар та Сенгіл-Акар [23] досліджували ставлення вчителів до обдарованих школярів. За результатами цього дослідження, вчителі вважають, що обдаровані учні мають принаймні одну сферу, у якій вони талановиті. За своїми характеристиками обдаровані учні не дуже товариські та їхні дії часто відрізняються від учинків однолітків. Однак подальший аналіз показав, що вчителі не змогли аргументовано пояснити цю різницю. Наприклад, лише 18,1 % змогли визначити обдарованих як цікавих і 13,5 % – як творчих.

Дослідник Озсою [24] вивчав сприйняття вчителів, які працюють у центрах науки та мистецтва (SACs). Результати його дослідження показали, що вчителі вважають обдарованого учня: працелюбною; загадковою та складною для розуміння особистістю; такою, яка потребує відповідного навчання;

дорогоцінною особою; такою, яка відрізняється від своїх однолітків; особистістю з видатними здібностями та витонченою натурою. Зазначимо, що в Туреччині уявлення про обдарованих переважно формувалися під впливом культури цієї країни.

Отже, традиційні IQ-тести або тести досягнень можуть розкрити не весь потенціал обдарованих учнів. Тести на креативність, дивергентне мислення, контрольні списки творчих здібностей дають більш повне уявлення про загальні здібності особистості. Окрім того, за даними Нджусна та Раяна [25], деякі респонденти з-поміж меншин (або жінки) можуть наражатися на ризик стереотипної реакції на традиційні тести.

Цікавим є дослідження корейських вчених [26], що присвячене ідентифікації обдарованих учнів. За результатами проведеного дослідження, учні, ідентифіковані як обдаровані зазвичай демонструють вищий інтелект і більшу прихильність до певної справи, ніж їхні однолітки, проте не відрізняються від однолітків у галузі творчості згідно з трикільцевою концепцією обдарованості Дж. Рензулі.

Дослідники близького зарубіжжя Є. Доній та Н. Шумакова [27] виявляли специфічні прояви креативності та пізнавальних характеристик у молодших підлітків із художньо-інтелектуальною обдарованістю. Дослідження передбачає використання таких методів: комп'ютеризована батарея тестових завдань вивчення основних когнітивних характеристик («відчуття числа», зорова робоча пам'ять і швидкість обробки інформації), «Прогресивні матриці Равена», «Тест словесно-образної креативності», малюнкові тести Урбан та «Горизонт». Результати цього дослідження показали, що інтелектуально обдаровані молодші підлітки демонструють вищі показники дивергентної вербальної креативності на відміну від їх художньо обдарованих однолітків. Натомість художньо обдаровані молодші підлітки перевершують своїх інтелектуально обдарованих однолітків за рівнем образотворчого мистецтва та відрізняються якісною оригінальністю, виявляючи високу емоційну виразність і творчий підхід до здійснення задуму. Статистично значимих міжгрупових відмінностей за основними показниками когнітивного розвитку та загального інтелекту не виявлено [27].

Західна дослідниця Дж. Петерсен [28] у своєму дослідженні об'єднала результати 130 досліджень, що були опубліковані в період з 1975 до 2011 рр., які показали, що хлопців у 1,19 раза частіше ніж дівчат ідентифікують як обдарованих і включають до програм для обдарованих. Був встановлений доволі цікавий факт того, що хлопці частіше ніж дівчата брали участь у літніх програмах для обдарованих. Хлопці виявилися більш обдарованими за дівчат, коли використовувалися бали IQ або результати стандартизованих тестів. За результатами цього дослідження, невеликі гендерні відмінності загалом підтверджують гіпотезу гендерної подібності,

згідно з якою припускається, що поведінка хлопців і дівчат часто буде схожою.

Розглянемо дослідження [29] щодо обдарованих учнів Південної Європи. У дослідженні брали участь школярі 12–16 років. Науковцями було досліджено взаємозв'язок між творчістю та високими здібностями, а також визначено, як творчість проявляється у більш здібних учнів. За результатами проведеної роботи було встановлено, що учні з високими здібностями досягають більш високих результатів як в образно-творчому, так і в науково-творчому вимірах. Таким чином, було виявлено значущий взаємозв'язок між креативністю та високими здібностями і доведено, що учні з високими здібностями потребують освітньої підтримки, що є необхідною для розвитку їхнього таланту.

Іншим прикладом ідентифікації художньо обдарованих учнів у навчанні образотворчому мистецтву є дослідження хорватських колег [30]. Метою цього дослідження було оцінити те, як вчителі ідентифікують художньо обдарованих учнів. Результати показали, що учасники були ознайомлені з характеристиками, за якими вони могли розпізнати обдарованих дітей. Підтверджено також статистично значущі відмінності у виявленні обдарованих учнів залежно від досвіду роботи вчителів та рівня їхньої освітньої підготовки. Так, більш освічені вчителі, але з меншим досвідом роботи не так успішно виявляли обдарованих учнів, аніж їх більш досвідчені, проте менш освічені колеги. Це дало вченим змогу дійти висновку, що досвід педагога є важливим фактором у процесі виявлення обдарованих учнів.

Говорячи про особистість творчо обдарованого учня, варто зазначити, що дослідники [30; 31] у своїх працях стверджують: діти, обдаровані у образотворчому мистецтві бачать світ по-іншому. Вони точніше кодують візуальну інформацію і бачать світ скоріше як набір форм і візуальних характеристик, ніж як набір визначень. Науковці також зазначають, що пересічні маленькі діти, малюючи, показують предмети та світ так, як вони їх бачать і розуміють, не показуючи фактичних візуальних характеристик світу. Поведінка художньо обдарованих ґрунтується на швидкому засвоєнні художніх навичок, технік і прийомів. Специфічні інтереси цих дітей призводять до захоплення певною художньою областю та накопичення знань, пов'язаних з нею, а їхня інтелектуальна діяльність спирається на легке засвоєння основних художніх принципів, осмислення складних явищ, високий рівень метакогнітивних знань та умінь, виняткові здібності до запам'ятовування.

Наведемо характеристики творчо обдарованого учня в галузі образотворчого мистецтва. Згідно з результатами хорватського дослідження художньо обдарованих учнів [30], варто конкретизувати найважливіші відмінності художнього розвитку середнього рівня від обдарованого учня:

1) учні з художнім розвитком середнього рівня використовують завчені схеми та форми, натомість

художньо обдаровані – використовують завчені деталі ситуації, свідком якої вони були;

2) художньо обдаровані учні раніше опановують такими художніми прийомами, як: зображення перспективи, тіні тощо через передачу на малюнку третього виміру. Вони часто прикрашають реалістичні малюнки деталями, де кольори і форми змінюються, щоб дати змогу висловити більше. Хоча здатність реалістично малювати може бути вражаючою навичкою художньо обдарованих учнів, їх робота також демонструє виняткову здатність до форми та кольору, дизайну. Реалізм у їх роботах відтворено завдяки здатності спостерігати та запам'ятовувати візуальні деталі, а також завершувати структуру. Художньо обдаровані мають прекрасно розвинену просторову здатність, що виражається в декількох взаємопов'язаних здібностях: точність у деталях, в поєднанні зі здатністю представляти точні образи; відточена зорово-моторна координація. Ці показники є «здатністю візуального мислення». Художньо обдаровані учні мають сильну чутливість до композиції, легко оволодівають мовою образотворчого мистецтва – усе це розвивається через досвід, практику, спостереження об'єктів у новому світлі та нарешті кристалізується як почуття гармонії [30].

Отже, ідентифікація обдарованих і талановитих учнів по всьому світу була і залишається одним зі спірних питань у галузі обдарованості. У деяких випадках виявлення творчо обдарованих учнів передбачає залучення досвідчених фахівців (експертів, митців). Підбиваючи підсумки, зазначимо, що деякі розглянуті нами вище методи ідентифікації творчо обдарованих учнів, доцільно використовувати у вітчизняній практиці діагностики творчої обдарованості.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо адаптацію західних таких тестів ідентифікації творчо обдарованих, як контрольні списки креативності, творчих здібностей для використання в українських реаліях.

Використані літературні джерела

1. Kaufman J. C. Identifying and Assessing Creativity as a Component of Giftedness / J. C. Kaufman, J. A. Plucker, C. M. Russell // *Journal of Psychoeducational Assessment*. – 2012. – No. 30 (1). – P. 60–73.
2. Gagné F. From gifts to talents: The DMGT as a developmental model / in R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.) // *Conceptions of giftedness* (2nd ed.). – NY: Cambridge University Press, 2005. – P. 98–120.
3. Renzulli J. S. The three-ring definition of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity / in R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.) // *Conceptions of giftedness* (2nd ed.). – NY: Cambridge University Press, 2005. – P. 246–280.
4. Sternberg R. J. The nature of creativity / R. J. Sternberg // *Creativity Research Journal*. – 2006. – No. 18. – P. 87–98.
5. Kaufman J. C. Essentials of creativity assessment / J. C. Kaufman, J. A. Plucker, J. Baer. – NY: Wiley, 2008.

6. *Plucker J. A.* Psychometric approaches to the study of human creativity / in ed. R. J. Sternberg // *Handbook of creativity*. – NY : Cambridge University Press. – 1999. – P. 35–60.

7. *Plucker J. A.* Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potential, pitfalls, and future directions in creativity research / J. A. Plucker, R. A. Beghetto, G. Dow // *Educational Psychologist*. – 2004. – No. 39. – P. 83–96.

8. *Hunsaker S. L.* Creativity and Giftedness: Published Instrument Uses and Abuses / S. L. Hunsaker, C. M. Callahan // *Gifted Child Quarterly*. – 1995. – No. 39(2). – P. 110–114.

9. *Torrance E. P.* The Torrance Tests of Creative Thinking–Norms–Technical Manual–Figural (Streamlined) Forms A and B. Bensenville, / E. P. Torrance. – IL : Scholastic Testing Service, 2008.

10. *Sternberg R. J.* The nature of creativity / R. J. Sternberg // *Creativity Research Journal*. – 2006. – No. 18. – P. 87–98.

11. *Mednick S. A.* The Remote Associates Test / S. A. Mednick // *Journal of Creative Behavior*. – 1968. – No. 2. – P. 213–214.

12. *Amabile T. M.* Creativity in context: Update to the social psychology of creativity / T. M. Amabile. – Boulder, CO: Westview, 1996.

13. *Baer J.* Why you shouldn't trust creativity tests / J. Baer // *Educational Leadership*. – 1993. – No. 51. – P. 80–83.

14. *Proctor R. M. J.* Measuring cognitive and dispositional characteristics of creativity in elementary students / R. M. J. Proctor, P. C. Burnett // *Creativity Research Journal*. – 2004. – No. 16. – P. 421–429.

15. *Pfeiffer S. I.* The Gifted Rating Scales–School Form: An analysis of the standardization sample based on age, gender, race, and diagnostic efficiency / S. I. Pfeiffer, T. Jarosewich // *Gifted Child Quarterly*. – 2007. – No. 51. – P. 39–50.

16. Instruments used in the identification of gifted and talented students (Report No. RM-95130) / C. M. Callahan, S. L. Hunsaker, C. M. Adams, S. D. Moore, L. C. Bland. – Charlottesville, VA: National Research Center on the Gifted and Talented, 1995.

17. Scales for rating the behavioral characteristics of superior students / J. S. Renzulli, L. H. Smith, A. J. White, C. M. Callahan, R. K. Hartman. – Mansfield Center, CT: Creative Learning Press, 1976.

18. Creative Talent and Personality: A Primary Education Study / Hernández Ortiz, Ana F., Olivia López-Martínez, & Francisco J. Corbalán Berná. // *Sustainability*. – 2020. – No. 12. – P. 4203.

19. *Csikszentmihalyi M.* Creativity El Fluir y la Psicología del Descubrimiento y la Invención / M. Csikszentmihalyi. – Paidós : Barcelona, Spain, 2006.

20. *Sternberg R. J.* The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms / R. J. Sternberg, T. I. Lubart. – Cambridge University Press: London, UK. (1999).

21. *López Martínez O.* Rasgos de personalidad y desarrollo de la creatividad / O. López Martínez, J. Navarro // *An. Psicol.* – 2010. – No. 26. – P. 151–158.

22. Serving gifted children in developmental and threshold countries / Şule Güçyeter, Esra Kanlı, Melodi

Özyaprak & Marilena Z. Leana-Taşçılar Hala Elhoweris (Reviewing Editor) & Mojca Jurišević (Reviewing Editor). – Turkey, Cogent Education, 2017. – 4:1.

23. *Akar İ.* Primary school in-service teachers' perceptions' of giftedness / İ. Akar, Ş. Şengil-Akar // *Kastamonu Eğitim Dergisi*. – 2011. – No. 20. – P. 423–436.

24. *Özsoy Y.* Metaphors of science and art center students, teachers and parents regarding gifted students / Y. Özsoy // *Journal of Gifted Education Research*. – 2014. – No. 2. – P. 74–87.

25. *Nguyen H. D.* Does stereotype threat affect test performance of minorities and women? A meta-analysis of experimental evidence / H. D. Nguyen, A. M. Ryan // *Journal of Applied Psychology*. (2008). – No. 93. – P. 1314–1334.

26. *Kim K. H.* Korean concepts of giftedness and the self-perceived characteristics of students selected for gifted programs / K. H. Kim, J. Shim, M. Hull // *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. – 2009. – No. 3 (2). – P. 104–111.

27. *Donii E. I.* Comparative analysis of cognitive characteristics of young adolescents with artistic and intellectual giftedness / E. I. Donii, N. B. Shumakova // *Psihologo-Pedagogičeskie Issledovaniâ*. – 2020. – No. 12(3). – P. 110–123.

28. *Petersen J.* Gender differences in identification of gifted youth and in gifted program participation: A meta-analysis / J. Petersen // *Contemporary Educational Psychology*. – 2013. – No. 38 (4). – P. 342–348.

29. *Arís N.* Dimensions of Creativity in Secondary School High-Ability Students / N. Arís, M. Á. M. Gutiérrez, J.-D. V. Cano // *Eur. J. Investig. Health Psychol. Educ.* – 2021. – No. 11. – P. 953–961.

30. *Brajcic M.* Identification of Artistically Gifted Children in Visual Arts Teaching / M. Brajcic, D. Kusecic, M. P. Bakrac // *Croatian journal of education-hrvatski casopis za odgoj i obrazovanje*. – 2018. – No. 30 (3). – P. 765–788.

31. *Cukierkorn J. R.* Arts Education for Gifted Learners / J. R. Cukierkorn. – United States of America: Prufrock Press Inc., 2008.

References

1. Kaufman, J. C., Plucker, J. A., & Russell, C. M. (2012). Identifying and Assessing Creativity as a Component of Giftedness. *Journal of Psychoeducational Assessment*. 30 (1). P. 60–73.

2. Gagné, F.; in Sternberg, R. J., Davidson, J. E. (Eds.) (2005). From gifts to talents: *The DMGT as a developmental model: Conceptions of giftedness* (2nd ed.,). NY: Cambridge University Press. P. 98–120.

3. Renzulli, J. S.; in Sternberg, R. J., Davidson, J. E. (Eds.) (2005). *The three-ring definition of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity*, Conceptions of giftedness (2nd ed.). NY: Cambridge University Press. P. 246–280.

4. Sternberg, R. J. (2006). The nature of creativity. *Creativity Research Journal*, 18. P. 87–98.

5. Kaufman, J. C., Plucker, J. A., & Baer, J. (2008). *Essentials of creativity assessment*. NY: Wiley.

6. Plucker, J. A., & Renzulli, J. S.; in Sternberg, R. J. (Ed.) (1999). *Psychometric approaches to the study of human creativity*. Handbook of creativity. NY: Cambridge University Press. P. 35–60.
7. Plucker, J. A., Beghetto, R. A., & Dow, G. (2004). Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potential, pitfalls, and future directions in creativity research. *Educational Psychologist*. 39. P. 83–96.
8. Hunsaker, S. L., & Callahan, C. M. (1995). Creativity and Giftedness: Published Instrument Uses and Abuses. *Gifted Child Quarterly*. 39(2). P. 110–114.
9. Torrance, E. P. (2008). The Torrance Tests of Creative Thinking—Norms—Technical Manual—Figural (Streamlined) Forms A and B. Bensenville, IL: Scholastic Testing Service.
10. Sternberg, R. J. (2006). The nature of creativity. *Creativity Research Journal*. 18. P. 87–98.
11. Mednick, S. A. (1968). The Remote Associates Test. *Journal of Creative Behavior*. 2. P. 213–214.
12. Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context: Update to the social psychology of creativity*. Boulder, CO: Westview.
13. Baer, J. (1993). Why you shouldn't trust creativity tests. *Educational Leadership*. 51. P. 80–83.
14. Proctor, R. M. J., & Burnett, P. C. (2004). Measuring cognitive and dispositional characteristics of creativity in elementary students. *Creativity Research Journal*. 16. P. 421–429.
15. Pfeiffer, S. I., & Jarosewich, T. (2007). The Gifted Rating Scales-School Form: An analysis of the standardization sample based on age, gender, race, and diagnostic efficiency. *Gifted Child Quarterly*. 51. P. 39–50.
16. Callahan, C. M., Hunsaker, S. L., Adams, C. M., Moore, S. D., & Bland, L. C. (1995). Instruments used in the identification of gifted and talented students (Report No. RM-95130). Charlottesville, VA: National Research Center on the Gifted and Talented.
17. Renzulli, J. S., Smith, L. H., White, A. J., Callahan, C. M., & Hartman, R. K. (1976). Scales for rating the behavioral characteristics of superior students. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
18. Hernández Ortiz, Ana F., Olivia López-Martínez, & Francisco J. Corbalán Berná. (2020). Creative Talent and Personality: A Primary Education Study. *Sustainability*. 12. 10: 4203.
19. Csikszentmihalyi, M. (2006). *Creativity El Fluir y la Psicología del Descubrimiento y la Invención*. Paidós: Barcelona, Spain.
20. Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1999). *The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms*. Cambridge University Press: London, UK.
21. López Martínez, O., & Navarro, J. (2010). Rasgos de personalidad y desarrollo de la creatividad. *An. Psicol.* 26. P. 151–158.
22. Şule, Gücyeter, Esra, Kanlı, Melodi, Özyaprak & Marilena, Z. Leana-Taşçılar Hala Elhoweris (Reviewing Editor), & Mojca, Jurišević (Reviewing Editor) (2017) *Serving gifted children in developmental and threshold countries*. Turkey, Cogent Education, 4:1.
23. Akar, İ., & Şengil-Akar, Ş. (2011). Primary school in-service teachers' perceptions' of giftedness. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20, P. 423–436.
24. Özsoy, Y. (2014). Metaphors of science and art center students, teachers and parents regarding gifted students. *Journal of Gifted Education Research*. 2. P. 74–87.
25. Nguyen, H. D., & Ryan, A. M. (2008). Does stereotype threat affect test performance of minorities and women? A meta-analysis of experimental evidence. *Journal of Applied Psychology*. 93. P. 1314–1334.
26. Kim, K. H., Shim, J., & Hull, M. (2009). Korean concepts of giftedness and the self-perceived characteristics of students selected for gifted programs. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 3(2). P. 104–111.
27. Donii, E. I., & Shumakova, N. B. (2020). Comparative analysis of cognitive characteristics of young adolescents with artistic and intellectual giftedness. *Psihologo-Pedagogičeskie Issledovániá*, 12(3). P. 110–123.
28. Petersen, J. (2013). Gender differences in identification of gifted youth and in gifted program participation. *A meta-analysis, Contemporary Educational Psychology*. 38 (4). P. 342–348.
29. Aris, N., Gutiérrez, M. Á. M., & Cano, J.-D. V. (2021). Dimensions of Creativity in Secondary School High-Ability Students. *Eur. J. Investig. Health Psychol. Educ.* 11. P. 953–961.
30. Brajčić, M.; Kuscevic, D., & Bakrac, M. P. (2018). Identification of Artistically Gifted Children in Visual Arts Teaching. *Croatian journal of education-hrvatski casopis za odgoj i obrazovanje*. 30 (3). P. 765–788.
31. Cukierkorn, J. R. (2008). *Arts Education for Gifted Learners*. United States of America: Prufrock Press Inc.

Novohorodska Maryna, Research Fellow, Postgraduate Student, Institute of Gifted Child of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ANALYTICAL REVIEW OF APPROACHES TO THE IDENTIFICATION OF CREATIVELY GIFTED STUDENTS

Summary.

The article presents data from world studies on approaches to identify creatively gifted students. The tests are presented that used by world researchers to diagnose creative giftedness among students. The views, methods and approaches are described to the assessment of the creative component of the personality. The types of identification of gifted students are presented in detail that used by specialists in world practice. The personality traits of a student with creative talent are considered. The most important differences of an artistically gifted student in comparison with the average level of artistic development are described in detail.

Researchers have found that more creative people tend to make meaningful and useful associations between disparate concepts and ideas more than less creative people.

The article describes the types of identification of the gifted. We described creativity or creativity checklists. There are many different creativity checklists, most of which have been developed for use in schools. The article will also present such tests as the Behavioral Assessment Scales for

Excellence (SRBCSS), which are widely used in the selection of students for participation in gifted and talented programs.

The article describes different program options to meet the educational needs of gifted students in Turkey. These are special schools, after-school programs, resource rooms and children's universities. Recently, many original tools have been developed to identify talented students. In addition, studies have proven their effectiveness on curriculum differentiation for Turkish gifted students.

The article presents data from a study of specific manifestations of creativity and cognitive characteristics in younger adolescents with artistic and intellectual gifts. Examples of identification of artistically gifted students in Croatia are given.

The article describes in detail the characteristics of a creatively gifted student in the field of fine arts.

Keywords: *creative talent; students; giftedness identification; artistically gifted.*

Стаття надійшла до редколегії 22 червня 2022 року.